

Oleksii Buriachenko,

*Ph.D. in Political Science, Associate Professor,
Professor of the Department of International Relations and Strategic Studies
National Aviation University*

Budapest Guarantees as a Factor in the Crisis of International Collective Security

The article is dedicated to studying the issue of the violations of guarantees given to Ukraine enshrined in the Budapest Memorandum as part of the international collective security architecture, considering the context of the Treaty on the Non-Proliferation of nuclear weapons (NPT). The author also aims to analyze the consequences of the violation of the Budapest guarantees for international collective security.

The conducted research allows the author to conclude that the guarantees given to Ukraine in exchange for its non-nuclear status were provided within the international legal framework, as noted by H. Lauterpacht: "Although the parties may have assumed that the treaty meant little, it is inadmissible to assume that they intended it to mean nothing in the future, and that a document, drawn up in the form of a treaty, with its accompanying solemnity, formality, publicity, as well as constitutional and other guarantees, would not be considered a valid treaty". The author points out that the hypothetical correctness of such conclusions raises many questions. It is not only about Ukraine but also about the fact that the non-compliance and subsequent uncertainty of the Budapest Memorandum, which is part of the architecture of international collective security considering the NPT context, undermines the foundations of international collective security and its main principle that agreements must be fulfilled.

The author also notes that today the international legal regime and the architecture of international security are in complete turbulence. There is an increasing awareness within the international community of the ineffectiveness of existing international mechanisms and institutions designed to guarantee the security of states. There is insufficient understanding of the strategic perspective and possible contours of the future world order, affecting the actions of politicians and deepening the state of chaos and uncertainty. In the author's opinion, a completely new configuration of the architecture of global security should be proposed without simple and temporary solutions. New mechanisms of international security should be developed, supported by long-term political vision, strong political determination, scientific recommendations, and effective mechanisms for timely prevention of aggressors.

Keywords: *international collective security, guarantees, Budapest Memorandum, non-nuclear states, international security, NPT.*

<https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2024.35.10>

УДК 796.01:159.9

Євгеній Коноваленко,

аспірант кафедри політичних наук,

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-0651-200X>; e-mail: ye.l.konovalenko@npu.edu.ua

**ПОВЕДІНКОВІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКИХ СПОРТСМЕНІВ ПІД ЧАС
ЗУСТРІЧІ НА СПОРТИВНИХ ЗМАГАННЯХ ІЗ РОСІЯНАМИ ТА БІЛОРУСАМИ**

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну викликало значні зміни в усіх аспектах суспільного життя нашої країни, зокрема у спортивній сфері, тому вивчення поведінки українських спортсменів під час спортивних змагань із росіянами та білорусами видається актуальним у контексті аналізу спортивних активностей. Незважаючи на значну кількість наукових публікацій із теми спорту загалом, спорту та маніпуляцій у контексті російсько-української війни, спорту як категорії політичного впливу, досі існує наукова прогалина у вивченні аспектів поведінки спортсмена, який представляє ту чи ту країну на світовій спортивній арені. Метою дослідження стало описати ключові поведінкові аспекти українських спортсменів під час зустрічі на спортивних змаганнях із росіянами та білорусами, зокрема проаналізувати поведінку вказаних суб'єктів на спортивній арені; виділити основні форми взаємозв'язку політики та спорту в матриці комунікації.

На основі проаналізованих публікацій, відкритих даних у медіа вдалося зробити висновок про поведінкові аспекти українських спортсменів під час спортивних змагань з росіянами та білорусами, які визначаються індивідуальними та ситуаційними факторами та на які впливає складна взаємодія національної ідентичності, емоцій, спортивної майстерності, уваги медіа, міркувань безпеки. Незважаючи на ці труднощі, від спортсменів очікується збереження професіоналізму та зосередженість на своїй продуктивності в ігровому/змагальному просторі. Для аналізу поведінкових аспектів українських спортсменів на міжнародній арені у спарингу з білорусами та росіянами окреслено 8 критеріїв: пізнання, емоції, сила волі, увага, мотивація та ставлення, самооцінка, міжособистісні стосунки та розумова втома. Перспективою подальших досліджень є аналіз психології змагального спорту та його зв'язку із політичним дискурсом країни, яка перебуває у стані війни.

Ключові слова: російсько-українська війна, змагання, поведінкові аспекти, спорт і політика, міжнародний спортивний досвід.

Вступ. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну втрутилося в усі аспекти суспільного життя, вплинуло на людську поведінку загалом і професійну зокрема, тому виникає необхідність аналізувати кожен сферу діяльності українців для розуміння того, як змінився світогляд та ставлення до своєї професії в контексті боротьби за власну незалежність і доведення важливості своєї нації.

Вивчення поведінки українських спортсменів під час спортивних змагань із росіянами та білорусами виявляється складним із кількох причин, серед яких виокремимо такі: геополітична напруженість між Україною, Росією та Білоруссю; обмежений доступ до отримання інформації з першоджерел, скажімо, від спортсменів, тренерів і спортивних організацій для інтерв'ю або спостереження, особливо під час змагань високого рівня; мовні відмінності між українськими, російськими та білоруськими спортсменами на рівні нейролінгвістики; дотримання етичних міркувань для зменшення ризиків потенційного впливу на психічне здоров'я та благополуччя спортсменів; мінімізація зовнішніх впливів, тобто висвітлення в медіа, громадська думка та політична риторика; інтерпретація поведінки, яка вимагає професійного розуміння культурного, політичного та історичного контексту (непрофесійна/упереджена інтерпретація може призвести до викривлення результатів).

Така ситуація актуалізує вивчення поведінки українських спортсменів під час спортивних змагань з росіянами та білорусами з тим, щоб осмислити їхній вплив на спорт взагалі та на психологію того чи того спортсмена зокрема.

Мета дослідження – описати ключові поведінкові аспекти українських спортсменів під час зустрічі на спортивних змаганнях із росіянами та білорусами. **Завдання:** на основі відкритих публікацій у медіа проаналізувати поведінку вказаних суб'єктів на спортивній арені; виділити основні форми взаємозв'язку політики та спорту в матриці комунікацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед низки останніх праць, у яких тим чи тим чином висвітлюються питання, пов'язані з поведінковими аспектами спортсменів під час змагань, можна виокремити роботи, що відтворюють загальні інтерпретації ролі спорту в суспільному житті різних країн. На цьому фоні вони дають можливість адекватно оцінювати комунікаційні аспекти феномену «спорт», зокрема у конкретних ситуаціях взаємодії спортсменів, передусім у процесі змагань. Такою є праця В. Берч і колег (Berch, Zaborovskyy, & Bysaga, 2023). За їхнім визначенням, спорт відіграє важливу роль у суспільному житті та захисті прав, свобод та інтересів його учасників. Спорт і його принципи рівності, поваги та чесної гри можуть об'єднати людей через кордони та подолати соціальні, культурні та економічні бар'єри. Спорт може дати цінну інформацію про недискримінацію та інклюзивність і продемонструвати, як має виглядати рівна участь. Спорт може кинути виклик стереотипам, зруйнувати соціальні бар'єри та сприяти прогресу в питаннях, важливих для здійснення та реалізації основних прав людини.

У рамках національного нормативного масиву спортивним гарантіям приділяється значна увага, зокрема, серед чинних актів, які регулюють та згадують право на заняття спортом, можна назвати такі: Закони України «Про фізичну культуру і спорт», «Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні», «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», «Про управління об'єктами державної власності», «Про рекламу»; Укази Президента України «Про розвиток і підтримку параолімпійського руху в Україні», «Про заходи щодо фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з інвалідністю та підтримки паралімпійського і дефлімпійського руху в Україні», «Про стипендії Президента України дітям-інвалідам, які мають високі досягнення у всеукраїнських спортивних змаганнях, та їх тренерам» тощо, а також численні підзаконні акти. Щодо закріплення гарантії права на спорт у Конституції України, то варто зазначити, що така гарантія може сприяти підвищенню рівня фізичної культури та спорту в державі. Конституція України містить принципи, яких необхідно дотримуватися в усіх сферах життя країни, і спорт у цьому випадку не є винятком. Ця конституційна гарантія може слугувати як

додатковим засобом захисту права на спорт, так і стати правовою основою для розвитку фізичної культури та спорту в країні. Останнє є важливим кроком у напрямку забезпечення доступності спорту для всіх громадян України. Крім того, закріплення гарантії права на спорт у Конституції України є доцільним за умови його реалізації на практиці та матиме достатню правову основу для свого захисту.

У контексті постановки нами проблеми на окрему увагу заслуговують висвітлення питань психологічного характеру, зокрема психології менеджменту в спорті. За твердженнями фахівців О. Колоха й О. Скрябіна (Kholokh, & Skriabin, 2023), його сутність полягає у застосуванні різних психологічних теорій у спорті та фізичних вправах. Зауважимо, що дослідження спортивної психології менеджменту розпочалися в Китаї й інтенсифікувалося великою мірою завдяки успішним проведенням Зимових Олімпійських ігор і Олімпійських ігор в Пекіні. Наукові розробки у цій сфері активно почали впроваджуватися у практики. Сьогодні більшість національних спортивних команд мають власні групи спеціалістів, які поряд із такими сервісами як охорона здоров'я, фізична підготовка, реабілітація, фізіологічний та біохімічний моніторинг, харчування, технічний аналіз, надають послуги з психологічної підтримки.

У працях деяких авторів, наприклад, А. Бондар і колег (Bondar, Petrenko & Dongdong, 2024) встановлено, що основними ризиками на шляху до ефективної організації та проведення спортивних заходів в умовах воєнного стану є загострення бойових дій в регіоні, зниження популярності виду спорту, зручність інфраструктури спортивного об'єкта, підвищення ефективності спортивних змагань і популярність спортсменів, які беруть участь у змаганнях.

За твердженням Л. Коретті (Goretta, 2024), у відповідь на агресію Росії проти України Міжнародний олімпійський комітет і міжнародні спортивні федерації вжили ряд виняткових заходів, серед яких усунення російських і білоруських спортсменів від більшості міжнародних спортивних змагань і заборона на проведення заходів на території Росії. Ці заходи були офіційно оформлені не як санкції, а як спосіб захисту нейтралітету спортивної сфери. Фактично вони були результатом тиску з боку західних урядів, громадської думки, спортивних організацій і спортсменів, підкреслювали конститутивне переплетення між міжнародним спортом і міжнародною політикою як на організаційному, так і на символічному рівні.

За визначеннями фахівців О. Колоха й О. Скрябіна (Kholokh, & Skriabin, 2023), наукові дослідження полягають у розвитку наукових знань про морально-психологічні аспекти війни, одним із яких є психологічний феномен «образу ворога» у суспільній свідомості учасників війни, а також соціально-психологічні механізми її становлення та перетворення.

На думку німецьких дослідників, Т. Мюлера й колег (Müller, Schuberth, & Henseler, 2022), вивчення поведінкового сприйняття спортсменами своїх суперників, а також ролі спостережуваних змінних і зв'язків між ними має бути основною ідеєю дослідження.

У праці колективу зарубіжних науковців Н. Сетяваті й колег (Setyawati, Rahayu, Sumekto, & Khalid, 2024) підкреслюється, що емоційна стабільність у спорті є основним захистом для підтримки продуктивності спортсмена під час змагань.

Зв'язок між спортом та політикою вже впродовж тривалого часу є даністю світових практик. Спорт може бути використаний як інструмент політичного впливу чи дипломатії, а також відображати політичні та соціокультурні аспекти суспільства, серед яких політичне використання спорту, спорт і дипломатія, політичні бойкоти, політичні конфлікти на спортивному полі. Однак, незважаючи на значну кількість наукових публікацій із теми спорту загалом, спорту та маніпуляцій у контексті російсько-української війни, спорту як категорії політичного впливу, ще і досі існує наукова прогалина у вивченні аспектів поведінки спортсмена, який представляє певну країну на світовій спортивній арені.

Методи дослідження. Для аналізу поведінкових аспектів українських спортсменів на міжнародній арені у спарингу з білорусами та росіянами обрано публікації відкритих даних медіа, посилання на ці джерела наявні в переліку літератури одним блоком (ESPN, б. р.) та

будуть використані як анонімні в контексті викладу основного матеріалу, зважаючи на складність та специфіку дослідження поведінкового дискурсу в контексті політичного.

Результати та дискусії. Попри успішність іміджевих проєктів, позитивний сенс, високу якість організованих спортивних змагань, доступність спортивних заходів, ефективну маркетингову діяльність, усе ж слабкими сторонами організаторів спортивних заходів є врахування чинника війни у країні, яку запрошують до участі й активностей, спрямованих на забезпечення безпеки та комфорту під час тренувань і змагань на міжнародній арені. Ці обставини в підсумку різною мірою впливають на взаємодію спортсменів різних країн, зокрема українських, російських, білоруських.

Розглянемо нейролінгвістичну специфіку та найпоширеніший прояв емоції – мовленнєвий. Ми надаємо цьому аспектові спілкування значної ваги, оскільки мова – це складна організована система, яка екстраполюється з думки у слова. Спортсмен, перебуваючи у складній професійній ситуації, ведучи гру, реагує на зовнішню зміну позицію супротивника, в тому числі мовленнєво.

Відомо, що існує тісний взаємозв'язок між лайливими виразами спортсменів та їхньою емоційною стабільністю під час змагань. Для визначення першої категорії аналізу було обрано 22 публікації у медіа, де спортсмени визначені як аматори та професійні у таких видах спорту: бадмінтон, баскетбол, волейбол, легка атлетика, кікбоксинг. Результати дослідження показали, що спортсмен-професіонал знаходить можливості притлумлювати емоційні спокуси, шкідливі звички та негативні висловлювання, натомість аматор часто застосовує некоректні слова, лайки у висловлюваннях; йому притаманний низький рівень контролю фізичного та психічного дискомфорту, практично відсутнє відчуття незручності під час використання лайки у висловлюваннях. Ми звертаємо увагу на той факт, що лайка у 75% висловлювалася російською мовою.

Формування підвалин поведінкового процесу та його розвиток відбувається у кілька етапів. Фіксується, що на першому етапі цього процесу ключовим чинником є формування «образу ворога». Аналіз формування «образу ворога» у ретроспекції суспільної свідомості росіян показав, що основними соціально-психологічними механізмами у цьому контексті є: переконання, маніпулювання та психологічне стереотипування. Цей «образ ворога» формується на когнітивному рівні через відповідного роду наративи, фейки, симулякри та мову ворожнечі.

На другому етапі має місце так зване пряме формування «образу ворога», який виражений на когнітивному (знання та переконання), афективному (почуття та емоції) та поведінковому (реакції та дії). У результаті проспективного аналізу можна спрогнозувати, що сформований у суспільній свідомості «образ ворога» поступово трансформується в образ «чужого» чи «іншого».

На третьому етапі у формуванні поведінкового процесу включається мова тіла. Кінестетичними проблемами цього українського спортсмена у спарингу є усвідомлення рухів і прийняття рішень під час тренувань, нервова ефективність і нейропластичність, самоконтроль і ефективність тренувань відображаються на психічному здоров'ї спортсменів, дозуванні впливу вправ на психічне здоров'я, наявності рефері у вправах, наявності превентивних тренувань для зміцнення психічного здоров'я, фізичних вправах.

Четвертий етап взаємодії охоплює спортивну агресію, яка переважною мірою мотивується контекстами політичної ситуації у відносинах між країнами.

П'ятий етап спонукає демонструвати спортивну етику та повагу до супротивників, незалежно від їхнього походження.

На шостому етапі фахівці виокремлюють почуття солідарності зі спортсменами з інших країн, які також стикаються з політичним тиском або конфліктами.

Контекст сьомого етапу визначається емоційним фоном. У зв'язку з політичними подіями українським спортсменам часто властивий підвищений емоційний фон, що може впливати на їхню поведінку на змаганнях. Деякі українські спортсмени свідомо, навіть під загрозою можливої дискваліфікації, відмовляються потиснути руку своїм спортивним візаві з

Росії після закінчення змагання чи поєдинку між ними, щоб не давати нагоди використовувати такі дії для різного роду маніпуляцій і звинувачень, а інші робили спільні фото, обіймаючи суперника, в подальшому виправдовуючись за свої дії.

На останньому, восьмому етапі, українські спортсмени, особливо на міжнародних змаганнях, можуть демонструвати дипломатію та стриманість у висловлюваннях і поведінці, щоб уникнути конфліктів і зберегти спортивну атмосферу.

Аналіз контекстів доступного на цей час матеріалу дає можливість зробити такі попередні узагальнення. Попри складність політичної ситуації та умов тривалої війни, у 86% проаналізованих публікаціях українські спортсмени притримувалися таких позицій: 1) щодо принципів етики та справедливості: дотримання принципів чесної гри та справедливості, не використання заборонених методів для покращення результатів; 2) щодо принципів поваги до суперників: дотримання принципів поваги до своїх суперників, їхніх спортивних досягнень і право на участь у змаганнях; 3) щодо принципів дотримання правил: українці працювали, не порушуючи правил навіть у випадках, коли це могло здаватися вигідним; 4) щодо принципів професійного ставлення: високий рівень професіоналізму в тренуваннях, підготовці до змагань, харчування та догляду; 5) щодо принципів публічної поведінки: уважність до своєї поведінки в громадських місцях та соціальних мережах, прагнення не завдавати шкоди своєму іміджу або іміджу спортивної організації, країні загалом; 6) щодо принципів партнерства та командної роботи: уміння працювати в команді, поважаючи рішення тренера та підтримуючи партнерів; 7) щодо принципів навчання та самовдосконалення: неперервний розвиток і покращення навичок, а також володіння знаннями в галузі психології, фізіології та інших наук, пов'язаних зі спортом.

Висновки. На основі аналізу публікацій виокремлено основні форми взаємозв'язку політики та спорту в матриці комунікацій: об'єкт, інструмент, суб'єкт і канали комунікацій. У процесі інтенсифікації та зростання потенціалу спорту як суб'єкта суспільного розвитку ключовою моделлю взаємодії залишається та, де він займає місце комунікаційного механізму.

У ході проведеного дослідження поглиблено розуміння психологічного феномену «образу ворога» як складової суспільної свідомості учасників взаємодії спортсменів в умовах війни, їхніх поведінкових реакцій на дії спортивних візаві. У переважній більшості випадків «образ ворога», його стереотипи конструюються штучно завдяки соціально-психологічним механізмам, які інтенсивно використовуються засобами масової комунікації.

Поведінкові аспекти українських спортсменів під час спортивних змагань із росіянами та білорусами можуть бути різними і визначатися індивідуальними та ситуативними факторами, на які впливає існуючий на той чи той тип взаємодії (у залежності від виду змагань), рівень національної ідентичності, емоційний стан спортсмена, рівень спортивної майстерності, уваги медіа до конкретного спортсмена чи то команди, безпекова атмосфера. Попри об'єктивні та суб'єктивні складнощі ситуацій взаємодії, від спортсменів очікується (та у більшості випадків це є доконаним фактом) збереження професіоналізму та зосередженість на своїй продуктивності на ігровому/змагальному просторі.

Основні поведінкові стани українських спортсменів під час змагань можна звести до восьми аспектів: пізнання, емоції, сила волі, увага, мотивація та ставлення, самооцінка, міжособистісні стосунки та розумова втома. У подальшому ми продовжуватимемо зосереджуватися на дослідженні психології змагального спорту в контексті розвитку політичної ситуації в країні.

References:

1. Alcócer, G. (2022). Control and manipulation of the population through the sport. URL: https://www.researchgate.net/publication/365239840_Control_and_Manipulation_of_the_Population_through_the_sport <https://doi.org/10.32703/2664-2964-2022-51-14-19>.

2. Berch, V., Zaborovskyu, V., & Bysaga, Yu.M. (2023). Content, direction and completeness of the constitutional and legal guarantee of the right to sport. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, 1, 65-70. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.1.10>
3. Bondar, A., Petrenko, I., & Dongdong, C. (2024). Organization of sports events in modern conditions. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*, 1(173), 14-18. URL: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.1\(173\).02](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.1(173).02)
4. Goretti, L. (2024). The Sporting Sanctions against Russia: Debunking the Myth of Sport's Neutrality. URL: https://www.researchgate.net/publication/376580188_The_Sporting_Sanctions_against_Russia_Debunking_the_Myth_of_Sport's_Neutrality
5. Halynska, A., & Bingxu, Zh. (2022). The characteristics of Chinese sports psychology of management and its application in training and competition. *Economy and Management*, 51, 14-19. URL: <https://doi.org/10.32703/2664-2964-2022-51-14-19>
6. Kholokh, O., & Skriabin, O. (2023). Social-psychological formation mechanisms of the "image of the enemy" from Ukraine by the Russian mass media during the Russian-Ukrainian war. *Visnyk Taras Shevchenko National University of Kyiv. Military-Special Sciences*, 55, 34-40. URL: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2023.55.34-40>
7. Müller, T., Schubert, F., & Henseler, J. (2022). Categorizing behavioral and formed concepts in sports marketing research. *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*. URL: <https://doi.org/10.1108/IJMSM-10-2022-0188>
8. Prikhodko, A. (2024). The Russian-Ukrainian war: the price of the issue for the athletes of the warring countries. URL: https://www.researchgate.net/publication/364360207_The_Russian-Ukrainian_war_the_price_of_the_issue_for_the_athletes_of_the_warring_countries
9. Setyawati, H., Rahayu, T., Sumekto, D., & Khalid, N. H. (2024). Emotional stability of student-athletes in resisting swearwords as their expressive supports during sport competitions. *Jurnal Pendidikan Jasmani dan Olahraga*, 8, 16-26. URL: <https://doi.org/10.17509/jpjo.v8i1.53066>
10. ESPN. (6. p.). URL: <https://www.espn.com/>

Konovalenko Yevgenii

PhD student of the Department of Political Science

Ukrainian State University named after Mykhailo Dragomanov

Ukrainian Athletes' Behavioral Responses In Encounters With Russian And Belarusian Competitors During Sports Events

The full-scale invasion of Russia into Ukraine interfered in all aspects of public life, including the sports sphere, so studying the behavior of Ukrainian athletes during sports competitions with Russians and Belarusians seemed difficult in the context of analysis. Topicality. Despite a significant number of scientific publications on the topic of sports in general, sports and manipulation in the context of the Russian-Ukrainian war, sports as a category of political influence, there is still a scientific gap in the study of aspects of the behavior of an athlete representing a certain country on the world sports arena. Purpose: to describe the key behavioral aspects of Ukrainian athletes during a meeting with Russians and Belarusians at sports competitions. Task: to analyze the behavior of the specified subjects in the sports arena; highlight the main forms of relationship between politics and sports in the matrix of communication.

On the basis of the analyzed 22 publications of open data in the media, it was possible to draw a conclusion about the behavioral aspects of Ukrainian athletes during sports competitions with Russians and Belarusians, which can be different and determined by individual and situational factors, and which are influenced by the complex interaction of national identity, emotions, sportsmanship, media attention and security considerations. Despite these challenges, athletes are expected to maintain professionalism and focus on their performance on the playing field. To analyze the behavioral aspects of Ukrainian athletes on the international arena in sparring with Belarusians and Russians, 8 criteria are outlined: cognition, emotions, willpower, attention, motivation and attitude, self-esteem, interpersonal relationships and mental fatigue. A Prospect for Further Exploration: Exploring the Psychology of Competitive Sport and Its Relationship to the Political Discourse of a Country at War.

Keywords: *Russian-Ukrainian war, competition, behavioral aspects, sport and politics, international sports experience.*